

УДК 349.6:504.5

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2020.2.2>

Лозо О.В.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-2789-533X

Копиця Є.М.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-1243-0676

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА: ЕКОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

CURRENT ISSUES OF ORGANIC PRODUCTION DEVELOPMENT: ENVIRONMENTAL AND LEGAL ASPECT

У статті проаналізовано окремі проблемні аспекти сучасного стану міжнародно-правового регулювання органічного виробництва в контексті забезпечення екологічної безпеки держави. Виявлено передумови виникнення й розвитку органічного руху у світі та визначено роль органічного виробництва у забезпеченні екологічної безпеки. Розглянуто міжнародні базові стандарти, які є настановами для національних урядів щодо мінімальних вимог до органічного виробництва та сертифікації.

Проведено огляд даних медичних досліджень щодо сприятливого впливу органічних продуктів на здоров'я людини як одного з об'єктів права екологічної безпеки. Доведено, що органічне виробництво має безпосередній позитивний вплив на стан як окремих природних ресурсів, так і довкілля загалом, що сприяє підтримці біологічної рівноваги в природі та необхідного рівня екологічної безпеки в країні. Крім того, органічне сільське господарство сприяє практичній реалізації основних положень концепції сталого розвитку.

Розглянуто питання правового регулювання ринку сертифікації органічних речовин, яке повинно сприяти продуктивній діяльності виробника, забезпеченню відповідності сертифікаційних органів та дотриманню національних і міжнародних стандартів. Встановлено, що залишається невирішеною низка питань, пов'язаних із проблемою впровадження органічної сертифікації. Існує значний сегмент виробників, які прагнуть використовувати органічну практику, але не мають на меті отримання органічної сертифікації, оскільки цей процес вимагає значних витрат. Доведено необхідність та ефективність надання виробникам достатньої фінансової та технічної підтримки з боку урядів та установ для полегшення процесу сертифікації.

Авторами сформувано висновок, що для становлення та розвитку органічного виробництва необхідна безпосередня участь держави, належне правове регулювання відповідних правовідносин, а також запропоновано основні напрями розвитку державної політики у цій сфері.

Ключові слова: *правове регулювання, екологічна безпека, здоров'я людини, органічне виробництво, органічне землеробство, органічна сертифікація.*

The analyses of some problematic aspects of the current state of international legal regulation of organic production in the context of environmental security of the state is conducted in the article. The preconditions for the emergence and development of the organic movement in the world are identified, and the role of organic production in ensuring environmental security is assigned. International basic standards are considered, which are guidelines for national governments on the minimum requirements for organic production and certification.

A review of medical research data on the beneficial effects of organic products on human health as a direct object of environmental safety law is carried out. It is proved that organic production has a direct positive impact on the state of both individual natural resources and the environment as a whole, which contributes to maintaining the biological balance in nature and the required level of environmental security in the country. Additionally, it is underlined that organic agriculture contributes to the practical implementation of the basic provisions of the concept of sustainable development.

The analyses of legal regulation of the certification market of organic substances, which should contribute to the productive activities of the manufacturer; ensuring compliance of certification bodies and compliance with national and international standards, is carried out. It is stated that a number of issues related to the problem of implementing organic certification remain unresolved. There is a significant segment of manufacturers who seek to use organic practices but do not aim to obtain organic certification, as this process requires significant costs. Thus, the need for and effectiveness of

providing sufficient financial and technical support by the government and state institutions to facilitate the certification process is demonstrated.

The authors come to the conclusion that the formation and development of organic production requires the direct participation of the state, proper legal regulation, and propose the main directions of state policy development in this sphere.

Key words: *legal regulation, environmental security, human health, organic production, organic farming, organic certification.*

Постановка проблеми. Екологічна безпека країни складається з багатьох елементів, одним із яких є безпека харчових продуктів. В цьому аспекті особливого значення набуває розвиток виробництва органічної продукції, за допомогою якого забезпечується належна якість та безпечність продукції такого виробництва, раціональне використання природних ресурсів та, як результат, покращення стану здоров'я населення та навколишнього природного середовища загалом.

За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), «Органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного» [19]. Ідея органічного виробництва полягає у повній відмові від застосування ГМО, антибіотиків, отрутохімікатів та мінеральних добрив. Це призводить до підвищення природної біологічної активності у ґрунті, відновлення балансу поживних речовин, підсилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу, і, як результат, – збільшення урожайності сільськогосподарських культур. Результатом органічного виробництва є екологічно безпечна продукція, вільна від ГМО та невластивих продуктам харчування хімічних елементів [3].

Таким чином, вважаємо за доцільне розглядати органічне виробництво як невіддільний складовий елемент екологічної безпеки. Це, зокрема, підтверджується як чинним законодавством, так і положеннями еколого-правової доктрини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові проблеми розвитку та функціонування органічного виробництва є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких В.І. Артиш, Н.А. Берлач, В.І. Вовк, О.В., Єрмоленко, Є.В. Кравець Н.В., Милованов, С.М. Романко, М. Велдстра, К. Александер, М. Маршалл. Докладно розглядаються питання впливу органічної продукції на здоров'я людини зарубіжними науковцями та практиками у сфері медицини, наприклад, С. Аліс, М. Баранські, А. Бранцтер, Дж. Чой, Д. Констанс, Х. Фессеха, Е. Кессе-Гайот, А. Миє та іншими.

Попри значну кількість наукових розробок, проблематика впливу органічного виробництва на стан здоров'я населення та довкілля в контексті забезпечення екологічної безпеки досі залишається дискусійною та потребує подальшого вивчення. Враховуючи це, **метою статті** є дослідження окремих проблемних аспектів сучасного стану міжнародно-правового регулювання органічного виробництва на підставі всебічного аналізу еколого-правової доктрини, міжнародно-правових актів, документації міжнародних організацій та вироблення власної позиції стосовно цього питання.

Виклад основного матеріалу. Довгий час основним інструментом для забезпечення людства якісною і здоровою їжею вважалися біотехнології. Складно не погодитися з твердженням, сформульованим А.П. Гетьманом та В.І. Лозо, що стійке виробництво якісних продуктів залежить від запобігання хвороб тварин і рослин і веде до зменшення використання хімічних пестицидів, добрив і медикаментів, сприяючи розвитку більш життєздатних методів сільського господарства в розвинених країнах і країнах, що розвиваються [2]. Основним з таких методів, на наш погляд, повинно стати органічне виробництво, рух за розвиток і застосування якого виник на протигагу розвитку біотехнологій в світі, і є однією з найактуальніших тенденцій сучасності. Визначення та доведення позитивного впливу органічного виробництва на навколишнє середовище, родючість ґрунтів, біорізноманіття, здоров'я суспільства і, як результат, забезпечення екологічної безпеки – головні завдання цієї роботи.

Відповідно до статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека – це такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [5]. У ст. 2 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» безпечний харчовий продукт визначається як харчовий продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання [4].

Окремі аспекти органічного виробництва та органічної продукції в системі забезпечення екологічної безпеки розглядалися у працях науковців аграрного та екологічного права. Зокрема, на думку С.М. Романко, екологічна безпека сільськогосподарської продукції – це окремий міжгалузевий інститут права екологічної безпеки та законодавства, який має своїм об'єктом здоров'я людини – кінцевого споживача такої продукції, предметом – сільськогосподарську

продукцію та характеризується таким сприятливим станом розвитку суспільних відносин у галузі АПК і охорони навколишнього природного середовища, за якого державою через діяльність спеціально створених органів влади та фізичними і юридичними особами – виробниками сільськогосподарської продукції забезпечується здійснення закріплених чинним законодавством санітарних та ветеринарних заходів і вимог обов'язкових індикаторів та параметрів безпеки, процедур підтвердження відповідності, сертифікації й маркування та інших спеціальних заходів для попередження та усунення можливих шкідливих наслідків виникнення екологічних ризиків життю і здоров'ю громадян внаслідок виробництва, реалізації, переробки і споживання небезпечної сільськогосподарської продукції [6].

Своєю чергою у монографії «Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку» зазначається, що науково-методичне забезпечення організації органічного сільського господарства повинно розглядатися в контексті дотримання еколого-економічних імперативів розвитку виробництва та підвищення ефективності використання природних ресурсів, що дає змогу забезпечити задоволення суспільних потреб та дотримання вимог екологічної безпеки [7, с. 7].

Огляд історичних підстав виникнення та становлення органічного виробництва дозволяє простежити його місце та роль у визначенні та забезпеченні екологічної безпеки. Так, органічний рух зародився у 1900-х роках, коли на початку становлення промислового сільського господарства, у відповідь на перехід на синтетичні азотні добрива та пестициди, деякі фермери почали створювали національні асоціації для пропаганди ідеї органічного виробництва. До таких асоціацій належали Demeter International у Німеччині, Soil Association у Великобританії, Rodale Press у США та інші. Багато з цих асоціацій об'єдналися в 1972 році, щоб сформувати Міжнародну федерацію органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), яка сьогодні об'єднує понад 750 організацій у 108 різних країнах. Із самого початку органічного руху було зазначено та підкреслено взаємозв'язок між органічними продуктами, здоров'ям населення та попередженням погіршення стану природних ресурсів. Як зазначив Джордж Кеппер у «Короткому огляді історії та філософії органічного землеробства», піонери раннього органічного руху прийняли цілісне уявлення про те, що здоров'я нації, побудованої на сільському господарстві, залежить від довготривалої життєздатності її ґрунту [21]. І саме органічне землеробство розглядається насамперед як опція для вирішення проблеми низькоякісного ґрунту, при цьому із уникненням або використанням дуже малої кількості синтетичних добрив.

Вважаємо за доцільне приділити увагу доказовій базі сприятливого впливу органічної продукції на

здоров'я людини, як безпосереднього об'єкту права екологічної безпеки, представленої в актуальних наукових медичних дослідженнях. Автори статті «Вплив органічної їжі та органічного сільського господарства на здоров'я людини: всебічний огляд» (2017) вважають, що застосування методів органічного виробництва у звичайному сільському господарстві, наприклад, під час інтегрованої боротьби зі шкідниками, зменшує негативний вплив на здоров'я людини [23]. Результати дослідження, представлені у статті «Органічна їжа та вплив на здоров'я людини» (2019), підтверджують, що органічне сільське господарство сприяє підтримці оптимального стану здоров'я та зменшує ризик розвитку хронічних захворювань, що може бути пов'язано з більшим вмістом біоактивних сполук та меншим вмістом шкідливих для здоров'я речовин, таких як кадмій та синтетичні добрива та пестициди, в органічних продуктах харчування рослинного походження порівняно зі звичайними сільськогосподарськими продуктами [17].

За результатами серії медичних досліджень було виявлено сприятливий вплив органічної їжі на матір та дитину і можливість зменшення ризику деяких алергічних захворювань, надмірної ваги, ожиріння й деяких видів раку [10–11; 20]. У статті «Вплив споживання органічної їжі на здоров'я людини; вердикту все ще немає!» (2017) доведено позитивні зв'язки між споживанням органічної їжі та зниженням ризику / частоти деяких гострих захворювань та ожиріння [10]. Стаття «Систематичний огляд споживання органічної та звичайної продукції: чи є помітна користь для здоров'я людини?» (2019) розглядає вплив органічної дієти на здоров'я людини та визначає, що переважне споживання органічної продукції асоціювалося із зменшенням частоти безпліддя, вроджених вад розвитку, алергічної сенсибілізації, отитів середнього вуха, преекламписії, метаболічних синдромів, високого індексу маси тіла та інші [28].

Інша група медичних досліджень виявила суттєві відмінності в концентраціях поживних речовин між харчовими продуктами, що виробляються органічно та традиційно, на користь органічних продуктів [26]. У статті «Органічні продукти харчування та значення для громадського здоров'я» (2020) зазначено, що вживання органічних продуктів забезпечує збільшення кількості споживаних корисних харчових сполук, таких як антиоксиданти, деякі вітаміни та омега-3 жирні кислоти [14].

Вивчення результатів медичних досліджень дають підстави вважати, що органічна продукція має сприятливий вплив на здоров'я людини. Це надає можливість стверджувати, що розвиток органічної сфери, подальше розширення ринку органічної продукції та її доступності для населення, може слугувати ефективним інструментом для попередження погіршення загальних медичних показників

населення та забезпечити безпечні й сприятливі умови життя та здоров'я.

Відповідно до статті 3 Регламенту ЄС 2018/848 про органічне виробництво та маркування органічних продуктів, «органічний продукт» визначається як продукт, отриманий в результаті органічного виробництва. Своєю чергою «органічне виробництво» визначається як загальна система управління та виробництва продуктів харчування, що поєднує в собі найкращі екологічні та кліматичні практики, високий рівень біорізноманіття, збереження природних ресурсів та застосування високих стандартів добробуту тварин та високих стандартів виробництва відповідно до попиту зростаючої кількості споживачів на продукцію, вироблену з використанням природних речовин та процесів [24].

Органічне виробництво передбачає жорсткі вимоги до виготовлення продукту: екологічна чистота регіону, певні фізико-хімічні властивості землі для вирощування сільськогосподарських культур і рівні концентрації різних речовин, заборона використання ГМО насіння і ряду чітко закріплених пестицидів, агрохімікатів та інших речовин, використання для тваринництва видів тварин без втручання генної інженерії, заборона на профілактичне використання ветеринарних препаратів та акцент на профілактику підтримки здоров'я тварин, обробка проміжної продукції на підприємствах, що виключає потрапляння неорганічних елементів, вимоги до якості упаковки кінцевої продукції.

Варто відзначити, що вимога до чистоти регіону, де буде проводитися органічне виробництво, з одного боку, є обмежувальним фактором, а з іншого – стимулює на зменшення негативного впливу і приведення територій у належний екологічний стан для старту виробництва.

Припинення використання синтетичних хімічних речовин – ще один фактор сприятливого впливу органічного виробництва на здоров'я людини і стан навколишнього природного середовища, оскільки речовини не потрапляють у ґрунт і водні ресурси, не несуть негативних ефектів для рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря. Це особливо важливо, тому що всі ці елементи нерозривно пов'язані між собою.

У науковій літературі поширена думка, що у разі відмови від хімізації сільськогосподарського виробництва відбувається зниження врожайності культур на 30–40%. Однак досвід, наприклад, українського САТ «Обрій» переконує, що із застосуванням органічного землеробства можливо не лише утримати врожайність на попередньому рівні, а навіть її підвищити. Досвід таких господарств показав, що ґрунтозахисні технології органічного землеробства потребують, порівняно з традиційними технологіями, втричі менше часу на обробіток ґрунту, в 2–3 рази менше пального та в 10 разів – мінеральних добрив [1].

Окрему увагу варто звернути на відсутність широкого використання ветеринарних препаратів (антибіотиків, гормонів тощо) під час вирощування сільськогосподарських тварин в умовах органічного виробництва, за допомогою чого наявне запобігання небезпечного впливу таких речовин на людину, яка споживає продукцію органічного тваринництва. Також за рахунок поширення практики органічного виробництва може бути істотно зменшена проблема антибіотикорезистентності, яка є однією з найбільших глобальних загроз сучасної світової системи охорони здоров'я [23].

Згідно з офіційним поглядом Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху виробництво та переробка органічної продукції ґрунтується на багатьох принципах, серед яких можливо виділити пріоритетні для охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки: узгодження виконання робіт у системі виробництва з природними циклами та живими системами ґрунтів, рослинного і тваринного світу; визнання більш широкого соціального й екологічного впливу поза та в межах системи органічного виробництва і переробки; збереження та покращення родючості та біологічної активності ґрунтів за допомогою місцевих культурних, біологічних і механічних методів замість використання зовнішніх факторів виробництва (ресурсів); збереження агро- та біорізноманіття в господарствах та їх оточенні шляхом використання сталого системи виробництва і захист живої природи; сприяння відповідальному використанню та збереженню водних ресурсів з усіма їх живими організмами; використання в системах виробництва та переробки, наскільки це можливо, відновлюваних ресурсів, запобігання їх втратам і забрудненню; забезпечення таких умов утримання, в яких свійські тварини виявляють природну поведінку; спрямованість на встановлення соціально-орієнтованого ланцюга «виробництво – переробка – реалізація» з дотриманням екологічних вимог.

Під час органічного сільського господарства обмежується залежність від зовнішніх витрат шляхом стимулювання біологічних природних процесів, виключаються з виробництва речовини, отримані чи перероблені із застосуванням промислового виробництва, в тому числі і у разі, коли ці речовини є аналогами наявних у природі речовин. В основі системи органічного сільського господарства лежить наслідування процесів, які відбуваються в природних екосистемах, причому як в кількісному (рівень інтенсивності), так і в якісному аспектах (стосовно речовин, що вводяться в обіг). Тому є підстави вважати, що органічне сільське господарство – це практична реалізація основних положень концепції сталого розвитку. Таким чином, можемо зробити висновок про наявність позитивного впливу органічного виробництва на стан як окремих природних ресурсів, так і

довкілля загалом, що сприяє підтримці біологічної рівноваги в природі та необхідного рівня екологічної безпеки в країні.

З огляду на викладене вище, вважаємо, що органічне виробництво може і повинно виступати ефективним інструментом в системі забезпечення екологічної безпеки, за допомогою якого є можливість досягнути оптимального стану навколишнього природного середовища та поліпшення загального добробуту громадян.

Попит на органічну продукцію, який зростає у всьому світі разом із розвитком органічного землеробства, пов'язаний із формуванням міжнародних та національних законодавчих актів щодо розробки вимог до органічного сільського господарства. Одним із ключових напрямів органічного законодавства є регулювання ринку сертифікації органічних речовин, забезпечення відповідності органів для сертифікації органічного виробництва та дотримання національних або міжнародних стандартів, зазначених у законодавстві.

Сертифікація органічної продукції, яка спрямована на методи та засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виробництва харчових продуктів та їх доставки споживачеві, безсумнівно забезпечує високу якість продукції. Така сертифікація є обов'язковою процедурою для моніторингу та підтвердження виробничого процесу органічних продуктів. Належне законодавче регулювання та організація його впровадження на практиці повинні сприяти продуктивній діяльності виробника та роботі уповноважених державних органів у цій галузі заради здоров'я людей та покращення стану довкілля.

Нині вимоги до органічного виробництва встановлені в міжнародних базових стандартах Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) [18], міжнародних стандартах Комісії з Кодексу Аліментаріус [29], Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [16], Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) щодо продуктів харчування [15]. Це настанови для національних урядів щодо мінімальних вимог до органічного виробництва та сертифікації.

Провідна роль у формуванні стандартів та міжнародної акредитації установ, які засвідчують органічні продукти на відповідність цих стандартів, грає IFOAM. Ці стандарти та критерії акредитації, які були вдосконалені завдяки тривалим та інтенсивним консультаціям, широко визнані у всьому світі і зареєстровані як "ISO International Standards". Основні стандарти IFOAM насправді функціонують як «стандарти для стандартів», припускають різні варіації і тому складають основу багатьох стандартів у приватному секторі та державного регулювання в різних країнах. IFOAM затверджує, що одним з чотирьох принципів органічного землеробства є принцип

охорони здоров'я (органічне сільське господарство призначене для виробництва високоякісних, поживних продуктів харчування, що сприяють профілактиці охорони здоров'я та добробуту, з його роллю підтримувати та зміцнювати здоров'я екосистем та організмів від найменших у ґрунті до людей) [27].

Попри низку очевидних доказів необхідності сертифікації органічної продукції, в цій процедурі існують деякі недоліки. Останні оновлення показали дедалі більше ігнорування та критику органічної сертифікації. Серія досліджень, проведених у США, свідчить про те, що існує значний сегмент виробників, які прагнуть використовувати органічну практику, не маючи на меті отримання органічної сертифікації [22]. Зазначається, що ці виробники відчувають значні витрати, пов'язані із сертифікацією (наприклад, фінансові витрати, складний процес взаємодії із сертифікатором), а також не мають фінансової та технічної підтримки з боку урядів та установ, щоб полегшити процес сертифікації [12].

Світова практика свідчить, що темпи реалізації органічного виробництва прямо пропорційні рівню державної підтримки агропромислового комплексу. У низці досліджень було зазначено, що в порівнянні з США, законодавчі норми ЄС щодо управління органічними продуктами показали вищу ефективність, що стало наслідком більшого розвитку секторів органічної продукції (порівняння відповідних державних підходів щодо сприяння та заохочення органічного сільського господарства, в яких США покладаються на підхід вільного ринку, а Європа пропонує державне сприяння та підтримку органічним фермерам) [13]. Зокрема, уряди багатьох країн, із метою заохочення фермерів запроваджувати екологічні форми ведення сільськогосподарської діяльності та підтримки господарств на період конверсії, коли можливі фінансові збитки, надають їм відповідну фінансову допомогу. Крім того, держави також частково компенсують вартість проведення сертифікації «органічних» господарств (Польща). В Ірландії господарства отримували дотацію як в період конверсії, так і після отримання статусу «органічного» господарства [8].

Попри попередній позитивний європейський досвід, Регламент ЄС (EU) 2018/845 про органічне виробництво та маркування органічної продукції, запроваджений у 2018 році як новий Основний регламент, що регулює законодавство про органічні харчові продукти, видається дещо довільним та недоцільним. Цей Регламент розглядається як такий, що не допомагає переконати фермерів перейти на органічну практику. Навіть більше, передбачається, що нові правила будуть мати за наслідок різну адміністративну практику в державах-членах та у національних федеральних структурах. Нещодавні законодавчі дослідження виявили недосконалість чинного законодавства ЄС щодо органічних

продуктів харчування, що вказує на те, що повна гармонізація законодавства про органічні продукти харчування в Європейському Союзі приховує вкрай неоднорідну структуру широко розбіжних національних адміністративних норм практики, спричинених дуже багатьма технічно розмитими положеннями відповідного чинного законодавства ЄС. Це відбувається через неможливість розробити більш точні правила однаково, щоб обґрунтовано врахувати обставини та потреби всіх органічних фермерів у Європейському Союзі [25].

Першопричиною вищезазначених випадків, які ставлять під сумнів актуальність та цінність сертифікації, а також непрактичне правове регулювання, є державна політика (за відсутності фінансової чи технічної допомоги з боку держави), яка виявляється неефективною в управлінні органічною сферою.

Для становлення та розвитку органічного виробництва в будь-якій країні необхідна безпосередня участь держави та відповідна державна політика у цій сфері за такими напрямками: 1) створення чіткої, уніфікованої і зрозумілої законодавчої та нормативної бази для органічного виробництва й органічних продуктів; 2) створення урядової стратегії та програми підтримки розвитку органічного виробництва (забезпечення органічного виробництва прямою фінансовою підтримкою та створення системи непрямої підтримки шляхом надання пільг та преференцій); 3) органічне виробництво повинно мати функціонуючу державну систему контролю, яка була б акредитована на національному та міжнародному рівнях та охоплювала контроль як операторів органічного сектора, так і продукцію; 4) підвищення обізнаності виробників щодо специфіки органічного виробництва та населення щодо сертифікованої органічної продукції та продуктів; 5) більш широке застосування вітчизняного та іноземного досвіду ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок; 6) широке використання всіх видів засобів масової інформації для популяризації вживання органічних продуктів харчування як невіддільної частини здорового способу життя; 7) стимулювання наукових досліджень, освіти та надання консультацій стосовно ведення органічного виробництва; 8) акцентування уваги на екологічній компоненті органічного виробництва;

9) стимулювання інноваційної активності виробників та управлінських структур; 10) підвищення загального рівня технологічної культури виробників сільськогосподарської продукції.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що органічний рух виник на протигагу розвитку біотехнологій у світі і є однією з найактуальніших тенденцій сучасності. Важлива роль органічного виробництва в системі забезпечення екологічної безпеки визначається його безперечним сприятливим впливом на здоров'я людей та стан навколишнього природного середовища. Так, позитивний вплив органічної продукції на людину та її здоров'я є науково обґрунтованим та підтверджується результатами цілої низки медичних досліджень. Своєю чергою процес виробництва органічної продукції позитивно впливає на стан як окремих природних ресурсів, так і докільця загалом, що сприяє попередженню погіршення екологічної ситуації та підтримці біологічної рівноваги в природі.

Ефективне правове регулювання поводження з органічною продукцією є головним інструментом та умовою оптимального розвитку органічної сфери, формування та розподілу відповідної продукції, забезпечення споживача якісними товарами й забезпечення безпечної екологічної ситуації в країні. Основним і ключовим елементом правового регулювання у цій сфері є обов'язкова сертифікація органічної продукції, яка допомагає забезпечити якість та гарантувати її безпеку для здоров'я людини. Однак залишається невирішеною низка питань, пов'язаних із проблемою впровадження органічної сертифікації на національному рівні, що супроводжується відсутністю достатньої фінансової та технічної підтримки з боку урядів та установ для полегшення процесу сертифікації. Очевидною також є необхідність державного стимулювання розвитку виробництва органічної продукції.

Аналіз сучасного стану правового регулювання у досліджуваній сфері створює основу для ствердження, що подальший розвиток законодавства є необхідним для задоволення попиту як на міжнародному, так і на національному рівнях і повинен ґрунтуватися на достатній державній політиці з метою охорони здоров'я населення, забезпечення сприятливого стану навколишнього природного середовища та, як результат, забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. Матеріали Міжнародного семінару «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». Львів. 2004. С. 3–6.
2. Гетьман А.П. Правовые проблемы экологической политики Европейского союза и Украины : монография / А.П. Гетьман, В.И. Лозо. Харків : Право, 2014. 280 с.
3. Милованов Є.В. Органічне сільське господарство: перспективи для України: посібник українського хлібороба за 2009 р. : наук.-практ. зб. Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2009. С. 257.
4. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. No 3. Ст. 75.

5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України 25 червня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
6. Романко С.М. Актуальні питання забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції та реалізації законодавства про органічне виробництво. *Органічне виробництво і продовольча безпека* : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2015. С. 186–194.
7. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: монографія. Київ : ТОВ «ДІА», 2015. 248 с.
8. Шлапак В.О. Про вирощування екологічно чистої овочевої продукції в Україні. *Сучасні тенденції виробництва та маркетингу органічної продукції* : мат-ли наук-практ. семінару, м. Львів, 31 берез. 2004 р. Львів, 2004. С. 30–33.
9. Barański M. et al. “Effects of organic food consumption on human health; the jury is still out!” *Food & nutrition research*. 2017. Vol. 61 (1). URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28326003/> (дата звернення: 23.09.2020).
10. Bradbury K. E., Balkwill A, Spencer E. A., et al. Organic food consumption and the incidence of cancer in a large prospective study of women in the United Kingdom. *British journal of cancer*. 2014. Vol. 110(9), P. 2321–2326. URL: https://www.researchgate.net/publication/261185455_PP76_Organic_food_consumption_and_the_incidence_of_cancer_in_a_large_prospective_study_of_women_in_the_UK (дата звернення: 23.09.2020).
11. Brantsæter A.L., Torjusen H., Meltzer H.M., et al. Organic Food Consumption during Pregnancy and Hypospadias and Cryptorchidism at Birth: The Norwegian Mother and Child Cohort Study (MoBa). *Environ Health Perspect*. 2016. Vol. 124(3). P. 357–364.
12. Constance D.H., Choi J.Y. Overcoming the barriers to organic adoption in the United States: A look at pragmatic conventional producers in Texas : *Sustainability*, 2(1), 2010. p. 163–188.
13. Dimitri C., Oberholtzer L. Market-led versus government-facilitated growth: development of the US and EU organic agricultural sectors. 2005. URL: https://www.researchgate.net/profile/Lydia_Oberholtzer/publication/43627843_Market-Led_Versus_Government-Facilitated_Growth_Development_of_the_US_and_EU_Organic_Agricultural_Sectors/links/004635274e4547c152000000/Market-Led-Versus-Government-Facilitated-Growth-Development-of-the-US-and-EU-Organic-Agricultural-Sectors.pdf (дата звернення: 23.09.2020).
14. Fesseha H, Aliye S. Organic foods and public health importance: A review. *Vet Med Open J*. 2020. Vol. 5(1). P. 1-8. URL: https://www.researchgate.net/publication/341973586_Organic_Foods_and_Public_Health_Importance_A_Review (дата звернення: 23.09.2020).
15. Food safety. Health topics. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/health-topics/food-safety/> (дата звернення: 23.09.2020).
16. Guidelines. Codex Alimentarius International Food Standards. URL: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-texts/guidelines/en/> (дата звернення: 23.09.2020).
17. Hurtado-Barroso S. et al. Organic food and the impact on human health. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*. 2019. Vol. 59. P. 704-714. URL: https://www.researchgate.net/publication/321408751_Organic_food_and_the_impact_on_human_health (дата звернення: 23.09.2020).
18. IFOAM Standard. IFOAM Organics International. URL: <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/ifoam-standard> (дата звернення: 23.09.2020).
19. IFOAM. Definition of Organic Agriculture. URL: <https://www.ifoam.bio/why-organic/organic-landmarks/definition-organic> (дата звернення: 23.09.2020).
20. Kesse-Guyot E. et al. Prospective association between consumption frequency of organic food and body weight change, risk of overweight or obesity: results from the NutriNet-Santé Study. *The British journal of nutrition*. 2017. Vol. 117 (2). P. 325-334. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28166859/> (дата звернення: 23.09.2020).
21. Kuepper G. A brief overview of the history and philosophy of organic agriculture. Kerr Center for Sustainable Agriculture, Poteau, OK. 2010. 26 p.
22. Michael D. Veldstra, Corinne E. Alexander, Maria I. Marshall. To certify or not to certify? Separating the organic production and certification decisions : *Elsevier: Food Policy* : vol. 49 (P2), 2014. p. 429–436.
23. Mie A. et al. Human health implications of organic food and organic agriculture : a comprehensive review. *Environmental Health*. 2017. Vol. 16. P. 1-11 URL: <https://ehjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12940-017-0315-4> (дата звернення: 23.09.2020).
24. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007. Official Journal of the European Union, L. 150, from 14.6.2018, p. 1–92 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0848&from=GA> (дата звернення: 23.09.2020).
25. Schmidt H. The New EU Organic Food Law Regulation (EU) 2018/848 -The New EU Organic Food Law War in the Villages or a New Kind of Coexistence : *European Food and Feed Law Review*. Vol. 14 (2019), Is. 1, p. 15–28.
26. Średnicka-Tober D, Barański M, Seal C, et al. Composition differences between organic and conventional meat: a systematic literature review and meta-analysis. *The British journal of nutrition*. 2016. Vol. 115(6). P. 994–1011. URL: https://www.researchgate.net/publication/294725254_Composition_differences_between_organic_and_conventional_meat_A_systematic_literature_review_and_meta-analysis (дата звернення: 23.09.2020).
27. The Principle of Health. IFOAM Organics International. URL: <https://www.ifoam.bio/why-organic/principles-organic-agriculture/principle-health> (дата звернення: 23.09.2020).
28. Vigar V. et al. “A Systematic Review of Organic Versus Conventional Food Consumption: Is There a Measurable Benefit on Human Health?.” *Nutrients*. 2019. Vol. 12 (1). P. 7-18. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31861431/> (дата звернення: 23.09.2020).
29. What is the Codex Alimentarius? Codex Alimentarius International Food Standards. URL: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/en/> (дата звернення: 23.09.2020).